

Baggrund lærer

Italesættelse

Hvordan taler vi om musikken og om kompositionen?

Toner og Intervaller

Toner er musikkens byggesten. Toner er frekvenser og de måles i hertz. Intervaller er afstanden mellem to toner.

I den vestlige verden har vi udvalgt nogle toner, intervaller og skalaer, som vi særlig godt kan lide. En kvint (betyder fem) er afstanden mellem 1. og 5. tone i en durskala, f.eks. fra tonen C til tonen G. En kvart (betyder fire) er afstanden mellem 1. og 4. tone i en durskala, f.eks. fra tonen C til tonen F. En oktav (betyder otte) er afstanden mellem durskalaens 1. og 8. tone, f.eks. fra C til C'.

I virkeligheden kan vi lave uendeligt mange forskellige toner og intervaller, hvis vi trykker en streng ned forskellige steder.

Andre steder i verden har man udvalgt nogle andre toner, intervaller og skalaer, som man særlig godt kan lide.

Illustration:
Et interval er afstanden mellem to toner.

Melodi

En melodi er en række af toner, der kommer efter hinanden.

Når alle skråler med på en sang, så er det fordi, at alle kender melodien. Det vil sige, de ved hvordan sangen lyder. Det kan også være et instrument, der spiller melodien.

Illustration:
Lille Lise. Af
Theresia Torenholt

Eksempel:

Lille Lise, lille Lise fik en hue rød
Holdt så meget af den
sov med den om natten
Lille Lise, lille Lise fik en hue rød

(Vers fra sangen: "Lille Lise", melodi af C. M. Bellman, tekst: gammel børnesang)

Fraser

En frase er en lille del af melodien, som kan spilles eller synges for sig selv. Hvis der er tekst til melodien, så afsluttes en frase ofte af et komma - der hvor man trækker vejret, før man synger videre.

Kort frase

Eksempel: Lille Lise

Illustration:
Lille Lise. Af
Theresia Torenholt

Billede:
Skov af tpsdave,
CC0 Public Do-
main.

Lang frase

Eksempel: I skovens dybe stille ro

(Taget fra sangen: "I skovens dybe stille ro",
folkemelodi, tekst: Fritz Andersen 1864)

Variation

En variation er, når man tager en frase fra en melodi og laver om på den.

F.eks. kan man:

- gentage frasen flere gange
- rykke frasen nogle toner op eller ned, og spille den der (transponering)
- spille frasen baglæns (omvendning)
- spille frasen hurtigere eller langsommere (temposkift)
- ændre på rytmen
- bytte om på nogle af tonerne i frasen eller tilføje ekstra toner

Omvending

Eksempel:

Almindelig frase: "I skovens dybe stille ro"

Omvending af frase: "or ellits ebyd snevoks I"

Billede:
Skov af tpsdave,
CC0 Public Do-
main.

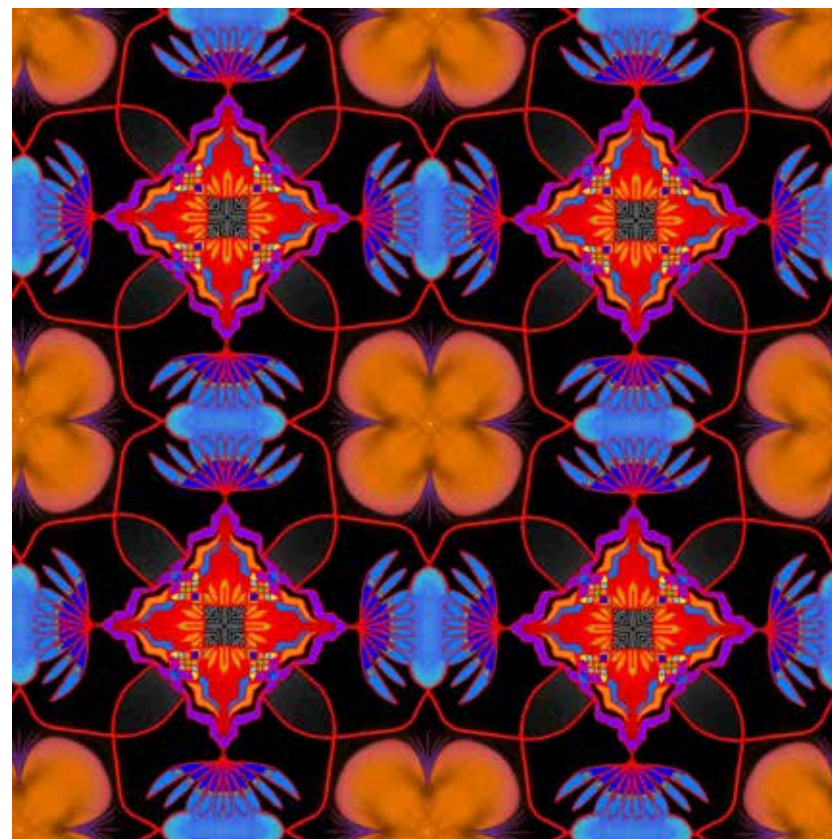
Tema og variation

Et tema er en frase, som går igen i musikken mange gange. F.eks. har 'de gode' i en film ofte et musikalsk tema, som spilles, når de dukker op i filmen (F.eks. i 'Star Wars' og 'Harry Potter').

Nogle gange dukker temaet op, før vi kan se dem - så ved vi, at de er på vej.

I blandt andet filmmusik bruger man stumper af temaet til at foregribe, hvad der skal ske. Det kalder man et ledemotiv. Man varierer temaet, plukker små dele af det ud - nok til at man kan genkende det - og så laver man det lidt om; bruger måske nogle andre instrumenter, eller spiller det i en anden tonehøjde osv. F.eks. kan man høre i musikken, når den onde Voldemort nærmer sig - og det er lang tid før, han egentlig dukker frem. Vi genkender temaet i variationen.

Illustration:
Mønster af Agnes123, CC0 Public Domain.

Klang

Når vi taler om klang, kan det have flere betydninger:

Samklange

Når flere toner klinger samtidig, taler man om en 'samklang'. Hvis tre toner klinger samtidigt, er det tre-klang. Hvis to toner, en to-klang osv.

Klang

Alle instrumenter har deres egen klang eller klangfarve. Selvom de spiller den samme tone, lyder de forskelligt. F.eks. lyder en obo anderledes end en trompet. Dette skyldes mængden af overtoner, som lyden fra instrumentet er sammensat af. Både instrumentets form, dets materiale og den måde, som lyden dannes på, er med til at skabe den særlige klang. Når vi blander instrumenter og deres klange i orkestre, har vi mulighed for at blande klangerne til helt nye klangfarver og nuancer.

Venstre billede:
Store gonger i et moderne javansk orkester fra Surakarta, Indonesien. Foto: Eva Fock

Øverste billede:
Orquesta Filarmónica de Jalisco, fra Wikimedia, CC 2.0.

Nedeste billede:
Klassisk gamelanorkester, ISI Surakarta, fra Centraljava, Indonesien. Foto: Eva Fock

Form

Form har med musikkens forskellige dele at gøre. Alle musikstykker følger et formforløb med en start og en slutning. Ofte vil der også være et mellemstykke mellem de to.

AB-form

Formen i en sang er ofte opdelt i vers (A) og omkvæd (B), som så gentages efter hvor mange vers der er. Det bliver til en AB-form.

Det er f.eks. Michael Jackson's 'Bad':

Vers (A): "Your body is mine,

Gonna tell you right..."

Omkvæd (B): "You know I'am bad,

I'm bad, you know it!"

Som afslutningen kan man f.eks. gentage omkvædet flere gange.

ABA-formen

En anden velkendt for er ABA-formen:

A-del: "Lille Lise, lille Lise fik en hue rød"

B-del: "Holdt så meget af den,
sov med den om natten"

A-del: "Lille Lise, lille Lise fik en hue rød"

A-B-C-form

I stedet for at gentage A-delen tilsidst, kan man også slutte med noget nyt. Så taler man om en A-B-C-form.

Hvis man komponerer musik uden sang, kan man f.eks. bruge forskellige lydstyrker, instrumenter, tempo, udtryk eller klang til at gøre delene forskellige. På den måde får man også skabt en musik, som udvikler sig.

Dynamik

Dynamik afhænger af, hvor meget lydstyrken svinger mellem kraftig og svag. Hvor meget nogen har 'skruet op og ned' for lydstyrken i musikstykket.

Klassisk musik svinger ofte meget mellem kraftig og svag lyd i de forskellige dele af musikken. Musikken har derfor et stort dynamisk udsving.

Popmusik svinger ikke så meget mellem kraftig og svag lyd. Den har oftest en mere jævn lydstyrke gennem hele nummeret og dermed et lille dynamisk udsving.

Kraftigt dynamisk udsving

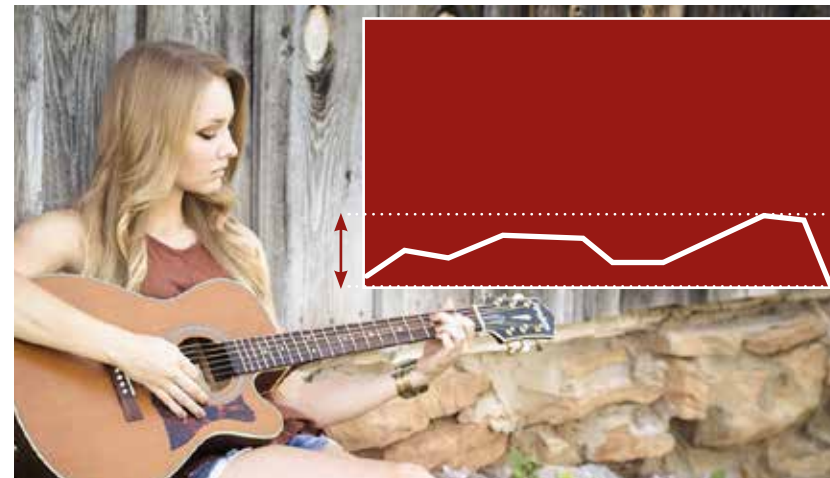

Venstre billede:
Operasanger
Maria Bayo af
WikimediaImages,
CC0 Public Do-
main.

Øverste billede:
Guitarist af langll,
CC0 Public Do-
main.

Nedeste billede:
Rockstar af Ryan-
McGuire, CC0 Pub-
lic Domain.

Svagt dynamisk udsving

Svagt dynamisk udsving

